Zbierka súdnych rozhodnutí

NÁVRHY GENERÁLNEHO ADVOKÁTA
YVES BOT
prednesené 14. marca 2019[1]

Vec C-38/18

Massimo Gambino,
Shpetim Hyka
proti
Procura della Repubblica presso il Tribunale di Bari,
Ernestovi Lappostatovi,
Banca Carige SpA – Cassa di Risparmio di Genova e Imperia

[návrh na začatie prejudiciálneho konania, ktorý podal Tribunale di Bari (súd v Bari, Taliansko)]

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania – Justičná spolupráca v trestných veciach – Smernica 2012/29/EÚ – Ochrana obetí trestných činov – Článok 16 – Právo na rozhodnutie o náhrade škody v primeranej lehote – Článok 18 – Opatrenia na ochranu počas výsluchu – Zmena v zostavení rozhodovacieho zloženia, pred ktorým bola obeť vypočutá v postavení svedka – Vnútroštátna právna úprava, ktorá umožňuje obžalovanému namietať proti prečítaniu zápisnice z výsluchu a požadovať zopakovanie výsluchu pred novým rozhodovacím zložením – Zlučiteľnosť – Charta základných práv Európskej únie – Články 47 a 48 – Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd – Článok 6 ods. 1 a ods. 3 písm. d) – Spôsoby uplatňovania práva na spravodlivé súdne konanie v prípade zmeny v zostavení rozhodovacieho zloženia – Zásady ústnosti konania a nemennosti obsadenia súdu – Zásada bezprostrednosti“

I. Úvod

1. Bráni v rámci trestného konania akuzačného typu smernica 2012/29/EÚ[2] vnútroštátnej právnej úprave, ktorá v prípade zmeny v zostavení rozhodovacieho zloženia, pred ktorým bola obeť vypočutá, stanovuje procesný režim, podľa ktorého obžalovaný môže namietať proti prečítaniu zápisníc z výsluchu tejto obete a požadovať tak zopakovanie tohto výsluchu pred novým rozhodovacím zložením?

2. To je v podstate predmetom prejudiciálnej otázky, ktorú položil Tribunale di Bari (súd v Bari, Taliansko).

1 Jazyk prednesu: francúzština.

2 Smernica Európskeho parlamentu a Rady z 25. októbra 2012, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov a ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2001/220/SVV (Ú. v. EÚ L 315, 2012, s. 57).

3. Táto otázka je predložená v rámci trestného konania začatého proti Massimovi Gambinovi a Shpetimu Hykovi vo veci podvodu a prania špinavých peňazí, v ktorom bola obeť vypočutá ako svedok proti nim na verejnom pojednávaní, ktoré sa konalo na vnútroštátnom súde. Keďže po tomto výsluchu došlo k nahradeniu jedného z troch sudcov rozhodujúcich v tomto prvostupňovom konaní, obhajoba vzniesla na základe príslušných ustanovení codice di procedura penale (Trestný poriadok) námietku proti prečítaniu zápisnice z tohto výsluchu pred novým rozhodovacím zložením a požiadala tak o zopakovanie tohto výsluchu.

4. Nie je to po prvýkrát, čo je Súdnemu dvoru položená otázka týkajúca sa zlučiteľnosti ustanovení tohto Trestného poriadku so zreteľom na opatrenia na ochranu obetí v práve Únie. Vo veciach, v ktorých boli vydané rozsudky zo 16. júna 2005, Pupino [3], a z 21. decembra 2011, X [4], mal Súdny dvor poskytnúť výklad ustanovení rámcového rozhodnutia 2001/220 v kontexte vykonania dokazovania neodkladnými a neopakovateľnými úkonmi pred hlavným pojednávaním, ktoré taliansky trestnoprávny systém ustanovuje v prospech najzraniteľnejších obetí.

5. V rámci tejto veci je Súdnemu dvoru tentoraz položená otázka týkajúca sa rozsahu pôsobnosti ochranných opatrení upravených smernicou 2012/29, ktorá nahradila rámcové rozhodnutie 2001/220, ak dotknutá vnútroštátna právna úprava dovoľuje obžalovanému namietať proti použitiu zápisníc z výsluchu obete v prípade, ak došlo k zmene ovplyvňujúcej obsadenie rozhodovacieho zloženia.

6. Súdny dvor bude musieť predovšetkým určiť rozsah pôsobnosti týchto opatrení stanovených v kapitole 4 tejto smernice s prihliadnutím na základné práva obžalovaného podľa článkov 47 a 48 Charty základných práv Európskej únie [5], ako aj článok 6 ods. 1 a ods. 3 písm. d) Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd [6].

7. Hoci uvedená smernica ukladá členským štátom povinnosť zabezpečiť obetiam trestných činov vysoký stupeň ochrany prijatím vhodných opatrení týkajúcich sa ich výsluchu počas súdneho konania, v týchto návrhoch preukážem, že normotvorca Únie nemal v úmysle obmedziť počet výsluchov obete na verejnom pojednávaní, s výnimkou situácie, keď obeťou je dieťa.

8. Vysvetlím, že v právnom systéme, o aký ide vo veci samej, dodržiavanie práva na spravodlivé súdne konanie a dodržiavanie práva na obhajobu vyžadujú, aby bol súdom, ktorý má rozhodnúť o vine obžalovaného, súd, pred ktorým sa v zásade konal výsluch svedka, najmä pokiaľ ide o rozhodujúceho svedka, ktorého svedecká výpoveď môže určiť vinu alebo nevinu tejto osoby. To vyplýva zo zásad ústnosti konania a nemennosti obsadenia súdu, ktorým sa chápe súd, ktorý má priamu a bezprostrednú znalosť veci, ako aj z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva. V tomto kontexte, ak je výsluch svedka rozhodujúci, pokiaľ ide o vinu alebo nevinu obžalovaného, zmena zloženia tohto súdu po výsluchu tohto svedka v zásade vedie k novému výsluchu tohto svedka.

9. Za týchto okolností navrhnem, aby Súdny dvor rozhodol, že s výnimkou opatrení stanovených v prospech detských obetí nijaké ustanovenie smernice 2012/29 nebráni vnútroštátnej právnej úprave, o akú ide vo veci samej, ktorá dovoľuje obžalovanému namietať proti prečítaniu zápisníc z výsluchu obete a požadovať tak zopakovanie tohto výsluchu pred novým rozhodovacím zložením.

3 C-105/03, EU:C:2005:386.

4 C-507/10, EU:C:2011:873. V tomto rozsudku bola Súdnemu dvoru položená otázka o súlade ustanovení Trestného poriadku týkajúcich sa vykonania dokazovania neodkladnými a neopakovateľnými úkonmi pred hlavným pojednávaním alebo „výkonu neodkladného a neopakovateľného úkonu“ s článkami 2, 3 a 8 rámcového rozhodnutia Rady 2001/220/SVV z 15. marca 2001 o postavení obetí v trestnom konaní (Ú. v. ES L 82, 2001, s. 1; Mim. vyd. 19/004, s. 72).

5 Ďalej len „Charta“.

6 Podpísaný 4. novembra 1950 v Ríme, ďalej len „EDĽP“.

10. Uvediem naopak, že v prípade, že obžalovaný požaduje nový výsluch obete, príslušné vnútroštátne orgány sú v súlade s požiadavkami smernice 2012/29 povinné vykonať individuálne posúdenie s cieľom určiť osobitné potreby tejto obete a prípadne aj rozsah, v akom by sa na ňu mohli vzťahovať osobitné ochranné opatrenia ustanovené v článkoch 23 a 24 tejto smernice. V tejto súvislosti sa domnievam, že prináleží vnútroštátnym súdom, aby sa ubezpečili, že uvedené opatrenia nemajú nepriaznivý vplyv na spravodlivosť konania v zmysle článku 47 druhý odsek Charty ani neporušujú na právo na obhajobu v zmysle článku 48 ods. 2 Charty.

11. Napokon spresním, že smernica 2012/29 nebráni tomu, aby členský štát prijal prísnejšie ochranné opatrenia, pokiaľ ide o výsluch obetí počas trestného konania, avšak pod podmienkou, že tieto opatrenia neporušujú procesné práva obžalovaného.

II. Právny rámec

A. EDĽP

12. Článok 6 ods. 1 a ods. 3 písm. d) EDĽP, nazvaný „Právo na spravodlivé súdne konanie“, stanovuje:

„1. Každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo… a v primeranej lehote prejednaná… súdom…, ktorý rozhodne… o oprávnenosti akéhokoľvek trestného obvinenia proti nemu…

…

3. Každý, kto je obvinený z trestného činu, má tieto minimálne práva:

…

d) vyslúchať alebo dať vyslúchať svedkov proti sebe a dosiahnuť predvolanie a výsluch svedkov vo svoj prospech za rovnakých podmienok, ako svedkov proti sebe.“

B. Právo Únie

1. Charta

13. Článok 47 druhý odsek Charty stanovuje, že „každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom“.

14. Článok 48 ods. 2 Charty stanovuje, že „každý, kto je obvinený, má zaručené právo na obhajobu“.

2. Smernica 2012/29/EÚ

15. Cieľom smernice 2012/29 je revízia a doplnenie zásad stanovených v rámcovom rozhodnutí 2001/220 a uskutočnenie významného pokroku v úrovni ochrany obetí najmä v trestnom konaní. [7]

16. Účelom tejto smernice je zaistiť, aby sa obetiam trestných činov poskytli náležité informácie, podpora a ochrana a aby sa im umožnilo zúčastniť sa na trestnom konaní. [8]

7 Pozri odôvodnenie 4 tejto smernice.

8 Pozri článok 1 ods. 1 prvý pododsek smernice 2012/29.

17. Odôvodnenia 11, 12, 20, 53, 55, 58 a 66 uvedenej smernice znejú takto:

„(11) Touto smernicou sa ustanovujú minimálne pravidlá. …

(12) Právami ustanovenými v tejto smernici nie sú dotknuté práva páchateľa. …

…

(20) Postavenie obetí v systéme trestného súdnictva, a to, či sa môžu aktívne zúčastňovať na trestnom konaní, sa v členských štátoch líši v závislosti od vnútroštátneho systému a je určené jedným alebo viacerými z týchto kritérií: … či sa na obeť vzťahuje právna povinnosť aktívne sa zúčastňovať na trestnom konaní, napríklad v úlohe svedka… Členské štáty by mali stanoviť, ktoré z týchto kritérií sa uplatňuje na stanovenie rozsahu práv ustanovených v tejto smernici, v ktorých sa odkazuje na postavenie obete v príslušnom systéme trestného súdnictva.

…

(53) Riziko sekundárnej a opakovanej viktimizácie, zastrašovania a pomsty zo strany páchateľa alebo v dôsledku účasti na trestnom konaní by sa malo obmedziť tým, že sa konanie vedie koordinovaným spôsobom, pri ktorom sa obete rešpektujú a umožňuje sa im získať dôveru v orgány. Kontakt s príslušnými orgánmi by mal byť čo najjednoduchší, pričom by sa počet nepotrebných kontaktov mal obmedziť na minimum napríklad zhotovením zvukovo-obrazového záznamu výsluchu a umožnením jeho použitia v súdnom konaní. …

…

(55) Niektoré obete sú počas trestného konania obzvlášť ohrozené sekundárnou a opakovanou viktimizáciou, zastrašovaním a pomstou zo strany páchateľa. Je možné, že takéto riziko vychádza z osobných vlastností obete, druhu alebo povahy a okolností spáchania trestného činu. Takéto riziko možno účinne identifikovať len prostredníctvom čo najskoršieho individuálneho posúdenia. Takéto posúdenie by sa malo uskutočniť v prípade všetkých obetí s cieľom určiť, či sú ohrozené sekundárnou a opakovanou viktimizáciou, zastrašovaním a pomstou a aké osobitné ochranné opatrenia si vyžadujú.

…

(58) Obetiam, ktoré boli označené za zraniteľné voči sekundárnej a opakovanej viktimizácii, zastrašovaniu a pomste, by sa počas trestného konania mali navrhnúť primerané opatrenia na ich ochranu. Presná povaha takýchto opatrení by sa mala určiť na základe individuálneho posúdenia s prihliadnutím na želanie obete. Rozsah takýchto opatrení by sa mal určiť bez toho, aby boli dotknuté práva na obhajobu, a v súlade so zásadami voľnej úvahy justičných orgánov. Obavy obetí v súvislosti s konaním by mali byť kľúčovým faktorom pri určení potreby osobitných opatrení.

…

(66) Táto smernica rešpektuje základné práva a dodržiava zásady, ktoré boli uznané v [Charte]. Predovšetkým má za cieľ podporiť… právo na spravodlivý proces.“

18. Kapitola 3 smernice 2012/29 sa týka obete a jej „účasti na trestnom konaní“. Jej článok 16 ods. 1 znie:

„Členské štáty zabezpečia, aby obete mali v rámci trestného konania právo získať v primeranej lehote rozhodnutie o náhrade škody páchateľom s výnimkou prípadov, v ktorých sa vo vnútroštátnom práve ustanovuje, že takéto rozhodnutie sa prijíma v iných súdnych konaniach.“

19. Kapitola 4 tejto smernice, ktorá sa týka „ochrany obetí a uznania obetí s osobitnými potrebami ochrany“, obsahuje články 18 až 24.

20. Článok 18 uvedenej smernice, nazvaný „Právo na ochranu“, stanovuje:

„Bez toho, aby bolo dotknuté právo na obhajobu, členské štáty zabezpečia, aby boli dostupné opatrenia na ochranu obetí a ich rodinných príslušníkov pred sekundárnou a opakovanou viktimizáciou, zastrašovaním a pomstou vrátane ochrany pred rizikom emocionálnej alebo psychickej ujmy spôsobenej obetiam a na ochranu ich dôstojnosti počas výsluchu a svedeckej výpovede. V prípade potreby zahŕňajú takéto opatrenia aj postupy ustanovené vo vnútroštátnom práve, ktoré sú zamerané na fyzickú ochranu obetí a ich rodinných príslušníkov.“

21. Články 19 až 21 smernice 2012/29 sa týkajú všeobecných ochranných opatrení, ktoré sa vzťahujú na obete počas ich výsluchu alebo svedeckej výpovede.

22. Článok 20 tejto smernice, nazvaný „Právo obetí na ochranu počas vyšetrovania trestného činu“, ktorý vnútroštátny súd výslovne spomenul, stanovuje:

„Bez toho, aby boli dotknuté práva na obhajobu, a v súlade so zásadami voľnej úvahy justičných orgánov členské štáty zabezpečia, aby počas vyšetrovania:

…

b) bol počet výsluchov obetí čo najmenší a aby sa uskutočňovali iba vtedy, ak je to nevyhnutné na účely vyšetrovania trestného činu;

…“

23. Článok 22 uvedenej smernice sa týka individuálneho posúdenia obetí s cieľom určiť ich osobitné potreby týkajúce sa ochrany.

24. Články 23 a 24 smernice 2012/29 sa týkajú osobitných ochranných opatrení, ktoré sa môžu vzťahovať na najzraniteľnejšie obete.

C. Talianske právo

25. Článok 111 Costituzione (talianska Ústava) sa týka záruk trestného konania a okrem iného zdôrazňuje najmä význam zásady kontradiktórnosti a ústnu povahu talianskeho trestného konania, ako aj výnimky z tejto zásady pri postupoch vykonávania dôkazov. Tento článok stanovuje [9]:

„Súdna právomoc sa vykonáva prostredníctvom spravodlivého súdneho konania upraveného zákonom.

Každé konanie prebieha v súlade so zásadou kontradiktórnosti a za rovnakých podmienok pre všetkých účastníkov konania pred nezávislým a nestranným súdom. Zákon zaručuje primeranú dĺžku konania.

V trestnom konaní zákon zaručuje, že osoba obvinená zo spáchania trestného činu… bude mať pred súdom možnosť podrobiť výsluchu alebo nechať podrobiť výsluchu osoby, ktoré vypovedajú proti nej…

Trestné konanie sa riadi zásadou kontradiktórnosti pri zabezpečovaní dôkazov…

9 Preklad uverejnený generálnym sekretariátom Úradu prezidenta Talianskej republiky na tejto internetovej adrese: https://www.quirinale.it/allegati_statici/costituzione/costituzione_francese.pdf.

Zákon upravuje prípady, v ktorých sa zabezpečenie dôkazu nevykonáva kontradiktórne z dôvodu súhlasu udeleného obžalovaným, z dôvodu, že to preukázateľne nie je objektívne možné, alebo z dôvodu preukázaného konania v rozpore so zákonom.

…“

26. Článok 511 Trestného poriadku, nazvaný „Povolené čítanie“, vo svojich odsekoch 1 a 2 stanovuje:

„1. Súd rozhodne, v prípade potreby *ex offo*, že na účely hlavného pojednávania pristúpi k úplnému alebo čiastočnému prečítaniu písomností v spise.

2. Prečítanie zápisníc zo svedeckých výpovedí sa nariaďuje iba po výsluchu svedka, s výnimkou prípadov, v ktorých sa výsluch nevyžaduje.“

27. Článok 525 Trestného poriadku, nazvaný „Bezprostrednosť rozhodnutia“, vo svojich odsekoch 1 a 2 stanovuje:

„1. Súd vydá rozhodnutie bezprostredne po skončení hlavného pojednávania.

2. Na rozhodnutí sa zúčastňujú rovnakí sudcovia, ktorí sa zúčastnili na hlavnom pojednávaní, inak je absolútne neplatné. …“

III. Skutkový stav sporu vo veci samej a prejudiciálna otázka

28. Páni Gambino a Hyka sú osoby, voči ktorým bolo na Tribunale di Bari (súd v Bari) rozhodujúcom v prvom stupni začaté trestné konanie vo veci prania špinavých peňazí a podvodu. Jedna z obetí vystupuje v konaní ako poškodená a podala návrh na náhradu škody spôsobenej v dôsledku podvodu, ktorého sa dopustil pán Gambino.

29. Obete týchto trestných činov boli vypočuté ako svedkovia na pojednávaní, ktoré sa konalo 14. apríla 2015.

30. V nadväznosti na zmenu v zostavení rozhodovacieho zloženia, v rámci ktorej došlo k nahradeniu jedného z troch sudcov, pán Gambino požiadal na hlavnom pojednávaní 21. februára 2017 o nový výsluch obetí na základe článkov 511 a 525 Trestného poriadku. Z rozhodnutia vnútroštátneho súdu vyplýva, že tento účastník konania nespresnil, v ktorých častiach je absolútne nevyhnutné znova vykonať výsluch týchto obetí.

31. Ako zdôrazňuje vnútroštátny súd, talianska právna úprava totiž v prípade zmeny ovplyvňujúcej zostavenie rozhodovacieho zloženia stanovuje nariadenie nového hlavného pojednávania, čo zahŕňa aj zopakovanie dokazovania, a teda nový výsluch svedkov.[10] Ak súd pripustí dôkaz v podobe svedeckej výpovede, k prečítaniu zápisníc z už podaných svedeckých výpovedí možno pristúpiť iba so súhlasom všetkých účastníkov konania.

32. Corte suprema di cassazione (Najvyšší kasačný súd, Taliansko) tak rozhodol, že „v prípade nariadenia nového hlavného pojednávania z dôvodu zmeny osoby samosudcu alebo zloženia senátu nie je možné použiť na účely rozhodnutia svedeckú výpoveď podanú v predchádzajúcom pojednávaní iba vo forme prečítania zápisnice bez opakovaného výsluchu svedka, pokiaľ je tento opakovaný výsluch možný a jeden z účastníkov konania podal návrh na jeho vykonanie“.[11]

10 Vnútroštátny súd odkazuje na články 492 až 495 Trestného poriadku.

11 Rozsudok č. 2 Corte suprema di cassazione (Najvyšší kasačný súd), plénum trestných senátov, z 15. januára 1999.

33. Obhajoba opakovane podala návrh na nový výsluch obetí na pojednávaní 10. októbra 2017, na ktorom Pubblico Ministero (prokuratúra, Taliansko) navrhla podať návrh na začatie prejudiciálneho konania. Jedným z dôkazov, ktoré prokuratúra požaduje na účely preukázania viny obžalovaných, sú totiž svedecké výpovede obetí podvodu a ich použiteľnosť.

34. Vnútroštátny súd sa stotožňuje s pochybnosťami, ktoré vyjadrila prokuratúra, pokiaľ ide o zlučiteľnosť ustanovení článku 511 ods. 2 a článku 525 ods. 2 Trestného poriadku so smernicou 2012/29.

35. Zatiaľ čo táto smernica vyžaduje, aby sa obetiam trestných činov zaručila počas trestného konania primeraná ochrana, talianske ustanovenia tým, že umožňujú obhajobe namietať proti použitiu zápisníc z výpovedí a požadovať tak zopakovanie výsluchov, vedú nielen k spôsobeniu ďalšieho psychického utrpenia obetiam, ktoré je v rozpore s účelom smernice 2012/29, ale umožňujú tiež obžalovaným využívať právo na spravodlivé súdne konanie s cieľom predĺžiť dĺžku konania a úplne tak obmedziť právo na náhradu škody v primeranej lehote. Podľa vnútroštátneho súdu by tak zopakovanie výsluchov bolo v rozpore so zásadami, ktoré Súdny dvor zakotvil v rozsudku zo 16. júna 2005, Pupino [12].

36. Vnútroštátny súd sa domnieva, že od okamihu, keď boli výsluchy svedkov vykonané verejne pri dodržaní zásady kontradiktórnosti pred nestranným súdom, prečítanie zápisníc z týchto výsluchov nijakým spôsobom neporušuje právo obžalovaných na spravodlivé súdne konanie. Zdôrazňuje, že v každom prípade je potrebné uplatniť zásadu proporcionality a zvážiť tak potrebu zaručiť rešpektovanie dôstojnosti obete v súlade so smernicou 2012/29 oproti potrebe dodržiavať právo na spravodlivé súdne konanie zakotvené v článku 47 Charty a v článku EDĽP.

37. Za týchto podmienok Tribunale di Bari (súd v Bari) rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru túto prejudiciálnu otázku:

„Majú sa články 16 a 18, ako aj článok 20 písm. b) smernice 2012/29 vykladať v tom zmysle, že bránia tomu, aby sa poškodený v trestnom konaní opätovne podrobil výsluchu pred novým sudcom, ak jeden z účastníkov konania odmietne v zmysle článku 511 ods. 2 a článku 525 ods. 2 talianskeho Trestného poriadku (v súlade s ich ustáleným výkladom v rámci judikatúry Najvyššieho kasačného súdu) udeliť svoj súhlas s tým, aby boli pred novým sudcom prečítané zápisnice z výpovedí, ktoré už poškodený podal pri dodržaní zásady kontradiktórnosti pred iným sudcom v tom istom konaní?“

IV. Úvodné pripomienky

38. Preskúmanie prejudiciálnej otázky si vyžaduje niekoľko úvodných pripomienok.

39. V prvom rade z návrhu na začatie prejudiciálneho konania jasne vyplýva, že v rámci sporu vo veci samej má byť obeť (poškodený) subjektom trestného konania začatého proti pánom Gambinovi a Hykovi v postavení svedka svedčiaceho proti nim. Tribunale di Bari (súd v Bari) však neuvádza, či má výpoveď tohto svedka rozhodujúci vplyv na vinu alebo nevinu obžalovaných. Rovnako neuvádza, či ide o obzvlášť zraniteľného svedka. Môžem však vylúčiť, že obeťou tohto podvodu je dieťa.

40. V druhom rade treba zdôrazniť, že predmetné trestné konanie prebieha pred súdom prvého stupňa. Moje návrhy sa teda obmedzia iba na pravidlá a zásady upravujúce výsluch svedkov v konaniach na prvom stupni, keďže v prípade, ak sa verejné pojednávanie konalo v prvostupňovom konaní, neexistencia verejného hlavného pojednávania v odvolacom konaní môže byť odôvodnená osobitosťami predmetného konania vzhľadom na povahu vnútorného systému odvolacieho konania, rozsah právomocí odvolacieho súdu podľa vnútroštátneho právneho systému a povahu otázok, o ktorých má tento súd rozhodnúť.

12 C-105/03, EU:C:2005:386.

41. A napokon v treťom rade otázka, ktorú položil Tribunal di Bari (súd v Bari), si vyžaduje pripomenutie povahy talianskeho trestného konania [13] a zásad, ktorými sa toto konanie riadi. Tradične totiž rozlišujeme dva procedurálne a inštitucionálne modely umožňujúce pochopiť organizáciu trestných súdov a miesto, ktoré vyhradzujú jednotlivým aktérom trestného konania: model akuzačného typu a model inkvizičného typu.

42. Článok 111 talianskej Ústavy zakotvuje základné zásady akuzačného konania, medzi ktoré patrí aj zásada ústnosti konania. Toto ustanovenie stanovuje, že „v trestnom konaní zákon zaručuje, že osoba obvinená zo spáchania trestného činu… bude mať pred súdom možnosť podrobiť výsluchu alebo nechať podrobiť výsluchu osoby, ktoré vypovedajú proti nej“, pričom trestné konanie „sa riadi zásadou kontradiktórnosti pri zabezpečovaní dôkazov“.

43. Ako spresňuje vnútroštátny súd vo svojom rozhodnutí, v rámci talianskeho trestnoprávneho systému článok 525 Trestného poriadku zakotvuje zásadu bezprostrednosti tak z časového, ako aj priestorového hľadiska.

44. Zásada bezprostrednosti v rozsahu, v akom sa chápe ako zásada priamej a bezprostrednej znalosti veci, vychádza zo zásad ústnosti konania a nemennosti obsadenia súdu.

45. Súdny dvor doteraz nerozhodoval o pôsobnosti týchto zásad. Ich rozsahom sa zaoberal iba generálny advokát Philippe Léger vo svojich návrhoch vo veci Baustahlgewebe/Komisia [14]. Uvedené princípy, tak ako sú zaručené v práve členských štátov, majú zjavne mnohé podoby.

46. V širšom poňatí zásady ústnosti konania a nemennosti obsadenia súdu zahŕňajú priamu povahu súdneho konania, podľa ktorej súd musí mať osobný a priamy kontakt s rôznymi aktérmi trestného konania, to znamená s účastníkmi konania, svedkami, znalcami, advokátmi účastníkov konania a prokuratúrou. [15]

47. Vo francúzskom trestnom práve tieto zásady predpokladajú, že súdy rozhodujúce vo veci sú v zásade povinné sformulovať svoj záver o dôkazoch ústne a priamo vykonaných pred týmito súdmi, to znamená, že musia rozhodnúť o skutočnostiach, ktoré počujú (alebo vidia) na pojednávaní, a nie o písomnostiach v policajnom alebo vyšetrovacom spise. [16]

48. Zásada ústnosti konania vyžaduje, aby súd rozhodol nielen na základe spisu, ale aj na základe osobného a ľudského poznania páchateľov a svedkov trestného činu, čo predovšetkým znamená, že svedkovia sa musia podrobiť ústnemu výsluchu bez ohľadu na to, či už podali svedeckú výpoveď v priebehu vyšetrovania alebo nie. [17] Pokiaľ totiž ide o svedeckú výpoveď, vykonanie dôkazu sa nejaví ako nevyhnutné len s ohľadom na obsah tejto svedeckej výpovede, ale v prípade, keď rozhodnutie závisí rozhodujúcim spôsobom od správania svedka s ohľadom na spôsob, akým tento svedok vypovedá, a na dojem, aký vyvoláva.

49. Táto zásada je vyjadrením zásady kontradiktórnosti, ktorá vyžaduje, aby účastníci konania mohli diskutovať o dôkazoch predložených pred rozhodovacím zložením počas verejného hlavného pojednávania. Ak sa žaloba úplne alebo čiastočne zakladá na svedeckej výpovedi, kontradiktórne hlavné pojednávanie môže poskytnúť úplné objasnenia iba v prípade, ak umožňuje posúdiť úroveň

13 Pozri body 19 až 29 návrhov, ktoré predniesol generálny advokát Cruz Villalón vo veci X (C-507/10, EU:C:2011:682) a v ktorých venoval rozsiahle úvahy povahe talianskeho trestného konania, na ktoré odkazujem.

14 C-185/95 P, EU:C:1998:37. Osobitne odkazujem na body 80 až 83.

15 V užšom zmysle sa tieto zásady chápu ako právo účastníka konania byť vypočutý na pojednávaní, počas ktorého bude mať tento účastník alebo jeho zástupca možnosť vyjadriť sa a odpovedať na otázky súdu. Organizácia systémov súdnictva v členských štátoch stanovuje režimy, v ktorých sa v rôznom pomere kombinuje ústna a písomná forma súdneho konania, vo všetkých však existuje zásada ústnosti konania.

16 BOUZAT, P., PINATEL, J.: *Traité de droit pénal et de criminologie*, zv. II, 2. vyd., Paris: Dalloz, 1970, bod 1336.

17 BOUZAT, P. a PINATEL, J.: c. d., bod 1336.

dôveryhodnosti svedka, a teda spoľahlivosť jeho svedeckej výpovede.[18] Ak teda dôjde k zmene v zostavení rozhodovacieho zloženia, zaručenie dodržania týchto zásad vyžaduje, aby bol svedok znova vypočutý rozhodovacím zložením v novej zostave, a to najmä v prípade, ak je svedecká výpoveď podstatným a rozhodujúcim dôkazom, ktorého dôkazná sila závisí od dojmu, ktorý svedok vyvoláva.

50. Zásada bezprostrednosti v plnej miere zohľadňuje požiadavky vyplývajúce zo zásady ústnosti konania. Zásada bezprostrednosti zahŕňa dva aspekty, časový a priestorový, ktorých vyjadrením je v prejednávanej veci článok 525 Trestného poriadku.

51. Bezprostrednosť v čase spadá skôr do oblasti primeranej lehoty. Vyžaduje, aby súdne orgány rozhodovali v primeranej lehote s cieľom zabrániť tomu, aby sa z mysle sudcov vytratili spomienky vzhľadom na čas, ktorý uplynul medzi pojednávaním a vydaním rozsudku.[19] Porušenie tejto zásady nemá vplyv na prijaté riešenie.

52. Bezprostrednosť v priestore označuje skutočnosť, že súd nemôže ustanoviť sprostredkovateľa medzi sebou a osobou podliehajúcou súdnej právomoci alebo jej zástupcom, a vychádza z predpokladu, že sudcovi, ktorý sa nezúčastnil na hlavnom pojednávaní, nemožno dovoliť zúčastniť sa na rozhodovaní o veci.[20] Rozsudok vydaný v rozpore s touto zásadou prináša riziko nezohľadnenia podstatných aspektov veci. Podľa článku 32 ods. 2 Rokovacieho poriadku Súdneho dvora, „ak sa uskutoční pojednávanie, na poradách sa zúčastnia len tí sudcovia, ktorí boli prítomní na tomto pojednávaní…“. Vo veci samej je táto zásada vyjadrená v článku 525 ods. 2 Trestného poriadku, podľa ktorého „na rozhodnutí sa zúčastňujú rovnakí sudcovia, ktorí sa zúčastnili na hlavnom pojednávaní“. Tribunale di Bari (súd v Bari) vo svojom rozhodnutí uvádza, že podľa tohto ustanovenia musia byť sudcami rozhodujúcimi o trestnoprávnej zodpovednosti obžalovaného tí istí sudcovia, ktorí sa zúčastnili na vykonaní dôkazov.

53. Práve na toto sa zameriava táto prejudiciálna otázka.

V. Moja analýza

54. Tribunale di Bari (súd v Bari) sa svojou otázkou v podstate snaží zistiť, či v prípade zmeny zloženia prvostupňového súdu, pred ktorým bola obeť vypočutá ako svedok v neprospech, články 16, 18 a 20 písm. b) smernice 2012/29 bránia vnútroštátnej právnej úprave, ktorá v právnom systéme, o aký ide vo veci samej, stanovuje procesný režim, podľa ktorého obžalovaný môže namietať proti prečítaniu zápisníc z výsluchu obete pred odlišným rozhodovacím zložením a požadovať tak nový výsluch tejto obete.

55. V takej situácii, o akú ide v prejednávanej veci, je odpoveď na túto otázku jednoznačne záporná.

56. Keďže totiž dotknutou obeťou trestného činu nie je dieťa, z preskúmania znenia a systematiky smernice 2012/29 jasne vyplýva, že nijaké všeobecné alebo osobitné ochranné opatrenia stanovené touto smernicou nezaväzujú členské štáty oslobodiť obeť od povinnosti podrobiť sa novému výsluchu v prípade zmeny v zostavení rozhodovacieho zloženia, pred ktorým bola vypočutá. Zo zásady ústnosti konania a zásady nemennosti obsadenia súdu, chápanej ako zásada priamej a bezprostrednej znalosti veci, vyplýva, že sudcom rozhodujúcim o vine obžalovaného v trestnom konaní musí byť ten sudca, pred ktorým v zásade prebiehal výsluch svedka. Tým sa má zaručiť dodržanie práva na spravodlivý proces v zmysle článku 47 druhého odseku Charty, ako aj dodržanie práva na obhajobu v zmysle článku 48 ods. 2 Charty.

18 DESPORTES, F., LAZERGUES-COUSQUER, L.: *Traité de procédure pénale*. 3. vyd., Paris: Economica, 2013, body 609 až 611.

19 Tribunale di Bari (súd v Bari) vo svojom rozhodnutí výslovne uvádza, že článok 525 ods. 1 Trestného poriadku zakotvuje zásadu bezprostrednosti v časovom zmysle („súd vydá rozhodnutie bezprostredne po skončení hlavného pojednávania“).

20 Pozri návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Léger vo veci Baustahlgewebe/Komisia (C-185/95 P, EU:C:1998:37, bod 83).

57. Hoci Súdny dvor zatiaľ nemal príležitosť rozhodnúť o pôsobnosti zásad ústnosti a nemennosti obsadenia súdu, Európsky súd pre ľudské práva vypracoval v tejto súvislosti rozsiahlu judikatúru, podľa ktorej sa domnieva, že zmena zloženia súdu po výsluchu rozhodujúceho svedka v zásade vedie k jeho novému výsluchu.

58. Každé z týchto tvrdení teraz rozviniem v rámci prvej časti svojho odôvodnenia. V druhej časti odôvodnenia sa budem venovať preskúmaniu pravidiel upravujúcich odškodňovanie obetí trestných činov; táto však časť bude stručnejšia, keďže nejde o kľúčovú otázku prejednávanej veci.

A. Pravidlá týkajúce sa ochrany obete počas jej výsluchu v trestnom konaní

1. Ustanovenia kapitoly 4 smernice 2012/29

59. Kapitola 4 smernice 2012/29 má názov „Ochrana obetí a uznanie obetí s osobitnými potrebami ochrany“.

60. V rámci tejto kapitoly článok 18 smernice 2012/29, o výklad ktorého sa v tejto veci žiada, je úvodným článkom stanovujúcim všeobecnú zásadu, podľa ktorej sa na obeť trestného činu musí počas jej výsluchu alebo svedeckej výpovede vzťahovať ochrana, avšak s výhradou dodržania práva predpokladaného páchateľa trestného činu na obhajobu.

61. Podľa tohto ustanovenia sú členské štáty povinné prijať opatrenia, ktoré počas výsluchu alebo svedeckej výpovede obete umožňujú chrániť obeť pred zásahom do jej dôstojnosti, pred sekundárnou a opakovanou viktimizáciou alebo pred zastrašovaním a pomstou, ktoré môžu vyplývať buď zo správania páchateľa trestného činu, alebo z účasti obete na trestnom konaní.

62. Toto právo zahŕňa prijatie škály opatrení, ktorá má byť podľa normotvorcu Únie „čo najširšia“ [21]. S výnimkou opatrení na ochranu detských obetí však nijaké všeobecné ani osobitné opatrenia zavedené smernicou 2012/29 nezaväzujú členské štáty oslobodiť obeť od povinnosti podrobiť sa v priebehu trestného konania novému výsluchu v prípade, ak dôjde k zmene v zostavení rozhodovacieho zloženia.

a) Povaha ochranných opatrení, ktoré sa vzťahujú na obeť počas jej výsluchu

63. Ochranné opatrenia vzťahujúce sa na obeť trestného činu sú uvedené v článkoch 19 až 24 smernice 2012/29.

64. Ochranné opatrenia upravené v článkoch 19 až 22 tejto smernice sú všeobecné. [22] Ako Súdny dvor uviedol v rozsudku z 15. septembra 2011, Gueye a Salmerón Sánchez [23], ide o preventívne a praktické opatrenia, ktorých cieľom je zaručiť, aby sa obeť mohla primeraným spôsobom zúčastniť na trestnom konaní bez toho, aby sa touto účasťou ohrozila jej bezpečnosť alebo súkromie. [24] Zahŕňajú tak opatrenia uplatniteľné na celé trestné konanie, ktoré umožňujú jednak zamedziť akémukoľvek kontaktu medzi obeťou a páchateľom v priestoroch, v ktorých prebieha trestné konanie (článok 19), a jednak zaručiť ochranu súkromia obete (článok 21).

21 Pozri odôvodnenie 53 smernice 2012/29.

22 Účel týchto opatrení je jasne vysvetlený v odôvodneniach 53 a 54 smernice 2012/29.

23 C-483/09 a C-1/10, EU:C:2011:583.

24 Bod 64 tohto rozsudku, týkajúci sa výkladu článku 8 ods. 2 až 4 rámcového rozhodnutia 2001/220.

65. Uvedené opatrenia zahŕňajú tiež osobitné opatrenia uplatniteľné na fázu vyšetrovania trestného činu. Podľa článku 20 písm. b) smernice 2012/29 sa výsluchy musia uskutočňovať iba vtedy, ak je to nevyhnutné na účely vyšetrovania, a ich počet musí byť čo najmenší. Hoci vnútroštátny súd vo svojom návrhu na začatie prejudiciálneho konania výslovne odkazuje na tento článok s cieľom spochybniť zákonnosť talianskej právnej úpravy, toto ustanovenie nie je vzhľadom na jeho rozsah pôsobnosti relevantné. Aj keď v ňom totiž normotvorca Únie prebral opatrenie zavedené v bývalom článku 3 ods. 2 rámcového rozhodnutia 2001/220 tým, že ohraničil počet výsluchov obete, predsa len sa rozhodol výslovne obmedziť jeho pôsobnosť na fázu vyšetrovania trestného činu a vylúčiť súdne konanie (čo predtým tak nebolo), pričom podmienil jeho pôsobnosť úplným dodržiavaním práva obvinenej osoby na obhajobu.

66. Napokon podľa článku 22 smernice 2012/29 tieto všeobecné ochranné opatrenia vyžadujú, aby členské štáty individuálne posudzovali obete s cieľom identifikovať ich osobitné potreby. Normotvorca Únie stanovuje osobitné ochranné opatrenia iba vo vzťahu k obetiam, ktoré boli v nadväznosti na toto posúdenie identifikované ako osobitne zraniteľné, ako sú deti, obete terorizmu alebo domáceho násilia, a to v súvislosti s výsluchom v článku 23 tejto smernice a čo sa týka detí v článku 24 tejto smernice, pričom tieto opatrenia dopĺňajú všeobecné ochranné opatrenia.

67. Pokiaľ ide konkrétne o ustanovenia článku 23 uvedenej smernice, normotvorca Únie rozlišuje osobitné opatrenia uplatniteľné na výsluch svedka počas vyšetrovania trestného činu a opatrenia uplatniteľné počas súdneho konania. Hoci prvé uvedené opatrenia nie sú relevantné vzhľadom na rámec konania vo veci samej,[25] druhé uvedené opatrenia naopak obzvlášť dobre vystihujú vôľu normotvorcu Únie neovplyvňovať priebeh trestného konania a predovšetkým neoslabiť význam fázy výsluchu obete.

68. Hoci totiž normotvorca Únie dovoľuje obeti, aby bola vypočutá na pojednávaní prostredníctvom vhodných komunikačných prostriedkov bez toho, aby bola osobne prítomná, alebo na neverejnom pojednávaní, treba konštatovať, že s výnimkou situácie, keď obeťou je dieťa,[26] normotvorca nestanovuje obmedzenie počtu výsluchov počas tejto fázy trestného konania, a to ani v prípade, že ide o obeť s osobitnou potrebou ochrany vzhľadom na jej zraniteľnosť, ak je výsluch potrebný, a „skutočnosť, že by sa tak nestalo, by mohla obeť alebo ďalšiu osobu, alebo konanie poškodiť alebo ovplyvniť“[27].

69. Preskúmanie znenia článku 18 smernice 2012/29 a systematiky kapitoly 4, ktorej súčasťou je toto ustanovenie, jasne preukazuje, že normotvorca Únie nemal v úmysle obmedziť počet výsluchov obete počas súdneho konania, či už v rámci všeobecných ochranných opatrení, alebo v rámci osobitných ochranných opatrení zameraných na najzraniteľnejšie obete, s výnimkou opatrení zameraných na detské obete.

b) Pôsobnosť opatrení, ktoré sa vzťahujú na obeť počas jej výsluchu

70. Ochranné opatrenia, na ktoré poukážem, môžu mať obmedzenú pôsobnosť.

25 Podľa článku 23 ods. 2 smernice 2012/29 opatrenia stanovené počas vyšetrovania trestného činu majú zaručiť obeti právo na výsluch v priestoroch určených na tento účel, vedený vyškolenými odborníkmi, ktorí sú vždy tí istí, „pokiaľ to nie je v rozpore s riadnym výkonom spravodlivosti“, a v prípade potreby sú rovnakého pohlavia ako obeť, „ak sa tým nenaruší priebeh trestného konania“. Tieto opatrenia nie sú v rámci konania vo veci samej relevantné, keďže sa netýkajú fázy súdneho konania.

26 Podľa článku 24 ods. 1 písm. a) smernice 2012/29 členské štáty musia zaistiť, „aby sa počas vyšetrovania trestného činu mohli zhotoviť zvukovo-obrazové záznamy všetkých výsluchov detskej obete a aby tieto záznamy výsluchov bolo možné použiť ako dôkaz v trestnom konaní“. Toto ustanovenie je v súlade s judikatúrou Súdneho dvora prijatou v kontexte konania týkajúceho sa práva na zverenie dieťaťa do starostlivosti, podľa ktorej „výsluch, hoci zostáva právom dieťaťa, nemôže predstavovať absolútnu povinnosť, ale musí byť predmetom posúdenia v závislosti od požiadaviek spojených s najlepším záujmom dieťaťa v každom konkrétnom prípade v súlade s článkom 24 ods. 2 [Charty]“ [rozsudok z 22. decembra 2010, Aguirre Zarraga (C-491/10 PPU, EU:C:2010:828, bod 64)].

27 Článok 23 ods. 1 smernice 2012/29.

71. Po prvé z odôvodnení 11 a 67 smernice 2012/29 vyplýva, že pravidlá uplatniteľné na ochranu obetí sú v tomto prípade minimálnymi normami, čím sa členským štátom ponecháva široká miera voľnej úvahy, pokiaľ ide o konkrétne pravidlá vykonávania týchto opatrení. Takáto výhrada umožňuje zohľadniť existujúce rozdiely medzi vnútroštátnymi právnymi systémami a predovšetkým ústnu alebo písomnú povahu trestného konania a úlohu obete v trestnom konaní.

72. Po druhé normotvorca Únie hneď na úvod v odôvodnení 12 smernice 2012/29, t. j. ihneď po pripomenutí historického kontextu tejto smernice, spresnil, že „právami ustanovenými v tejto smernici nie sú dotknuté práva páchateľa“. Okrem toho v odôvodnení 66 uvedenej smernice spresnil, že táto smernica rešpektuje základné práva a dodržiava zásady, ktoré boli uznané v Charte, najmä pokiaľ ide o zásadu, ktorej cieľom je podporiť právo na spravodlivý proces.

73. Normotvorca Únie tak priznáva obeti práva, ktorých výkon nemôže porušovať právo na spravodlivý proces a právo na obhajobu obvinenej osoby, zakotvené v článku 47 druhom odseku a v článku 48 ods. 2 Charty.

74. Navyše zo znenia článku 18 smernice 2012/29, ale aj zo znenia všetkých ustanovení tvoriacich kapitolu 4 tejto smernice veľmi jasne vyplýva, že členské štáty môžu prijať ochranné opatrenia týkajúce sa výsluchu obetí, len ak sú procesné práva obvinených osôb v trestných konaniach náležite chránené.

75. Normotvorca Únie uviedol túto výhradu v súvislosti s formuláciou práva na ochranu počas výsluchu uvedenou v článku 18 tejto smernice. Uvedenú výhradu zopakoval aj v nasledujúcich článkoch. V článku 19 uvedenej smernice opatrenia, ktoré majú počas trestného konania zaručiť zamedzenie kontaktu medzi obeťou a páchateľom, sa uplatňujú, „pokiaľ sa takýto kontakt nevyžaduje na účely trestného konania“, v článku 20 smernice 2012/29 opatrenia na obmedzenie počtu výsluchov obetí sa uplatňujú „bez toho, aby boli dotknuté práva na obhajobu, a v súlade so zásadami voľnej úvahy justičných orgánov“, pričom sú navyše stanovené iba vo fáze vyšetrovania trestného činu, v článku 21 tejto smernice opatrenia na ochranu súkromia obete musia byť vždy „v súlade s právom na spravodlivý proces“ [28] a napokon v článku 23 uvedenej smernice opatrenia týkajúce sa výsluchu najzraniteľnejších obetí sa uplatňujú „bez toho, aby boli dotknuté práva na obhajobu, a v súlade so zásadami voľnej úvahy justičných orgánov“ [29].

76. Hoci smernica 2012/29 ukladá členským štátom povinnosť zabezpečiť obetiam vysokú úroveň ochrany počas ich výsluchu a ponúka im tiež možnosť rozšíriť práva stanovené v tejto smernici s cieľom poskytnúť ešte vyššiu úroveň ochrany, tieto práva nesmú porušovať procesné práva obvinených osôb.

77. V rozsudkoch zo 16. júna 2005, Pupino [30], a z 9. októbra 2008, Katz [31], Súdny dvor navyše v súvislosti s výkladom článku 2 („úcta“ voči dôstojnosti jednotlivca a „uznanie“ jeho práv a oprávnených nárokov), článku 3 („výsluchy a poskytnutie dôkazu“) a článku 8 („právo na ochranu“) rámcového rozhodnutia 2001/220 pripomenul, že toto rámcové rozhodnutie sa musí vykladať tak, aby

28 Pozri odôvodnenie 54 smernice 2012/29.

29 Podľa odôvodnenia 58 smernice 2012/29 „rozsah takýchto opatrení [sa musí] určiť bez toho, aby boli dotknuté práva na obhajobu“. Táto zásada bola uvedená už v článku 2 ods. 2 rámcového rozhodnutia 2001/220.

30 C-105/03, EU:C:2005:386.

31 C-404/07, EU:C:2008:553.

boli rešpektované základné práva, a najmä právo na spravodlivé súdne konanie tak, ako je upravené v článku 6 EDĽP.[32] Podľa Súdneho dvora vnútroštátnemu súdu teda prináleží „zvlášť sa uistiť, že vykonávanie dôkazov v trestnom konaní, posudzované komplexne, neporušuje právo na spravodlivé súdne konanie v zmysle článku 6 EDĽP, tak ako ho vykladá Európsky súd pre ľudské práva“[33].

78. Táto judikatúra je zjavne uplatniteľná v rámci vykonávania smernice 2012/29.

79. Po tretie pôsobnosť tejto výhrady týkajúcej sa dodržiavania práva na obhajobu má o to väčší význam, že obeť zohráva v rámci trestného konania rozhodujúcu úlohu, napríklad ako svedok.

80. Normotvorca Únie totiž v odôvodnení 20 smernice 2012/29 výslovne uznáva, že rozsah práv stanovených v tejto smernici sa líši v závislosti od postavenia obetí v systéme trestného súdnictva v každom členskom štáte a závisí najmä od toho, či sa na obeť vzťahuje zákonná povinnosť aktívne sa zúčastňovať na trestnom konaní alebo či sa od nej takáto aktívna účasť vyžaduje, napríklad v postavení svedka.

81. Preskúmanie znenia a systematiky smernice 2012/29 mi umožňuje vyvodiť tieto závery.

82. S výnimkou situácie, keď obeťou je dieťa, nijaké ustanovenie smernice 2012/29 nezaväzuje členské štáty oslobodiť obeť, hoci aj tú najzraniteľnejšiu, od povinnosti podrobiť sa v priebehu trestného konania novému výsluchu v prípade, ak dôjde k zmene v zostavení rozhodovacieho zloženia.

83. Za týchto okolností vnútroštátna právna úprava, ktorá v právnom systéme, o aký ide vo veci samej, stanovuje v prípade zmeny v zostavení rozhodovacieho zloženia procesný režim, podľa ktorého obžalovaný môže namietať proti prečítaniu zápisníc z výsluchu obete a požadovať tak nový výsluch tejto obete, nie je v rozpore s ustanoveniami smernice 2012/29 a patrí do právomoci voľnej úvahy prislúchajúcej členskému štátu.

84. Táto právna úprava sa zdá byť vhodná na zabezpečenie dodržiavania práv na obhajobu a na spravodlivé súdne konanie, ktoré v rámci právneho systému akuzačného typu znamenajú, že sudcom, ktorý má rozhodnúť o vine alebo nevine obžalovaného, je ten sudca, pred ktorým v zásade prebiehal výsluch svedka. To vyplýva zo zásad ústnosti konania a nemennosti obsadenia súdu, ktorých rozsah som vysvetlil vyššie. Ak teda v takom právnom systéme, o aký ide v tejto veci, došlo pred vydaním rozsudku k zmene osoby samosudcu alebo zostavenia rozhodovacieho zloženia, dodržiavanie uvedených práv a zásad v zásade vyžaduje nový výsluch svedka.

85. Tento záver však treba jemne upraviť.

86. Ako sme jednak videli, táto právna úprava nesmie zbaviť členské štáty povinnosti vykonať individuálne posúdenie podľa článku 22 smernice 2012/29 s cieľom určiť osobitné potreby obete a prípadne rozsah, v akom by sa na túto obeť mohli vzťahovať osobitné ochranné opatrenia upravené v článkoch 23 a 24 tejto smernice.[34]

32 Pozri rozsudok z 9. októbra 2008, Katz (C-404/07, EU:C:2008:553, bod 48 a citovaná judikatúra).

33 Rozsudok z 9. októbra 2008, Katz (C-404/07, EU:C:2008:553, bod 49 a citovaná judikatúra). Súdny dvor tu prijal ustálenú judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva, podľa ktorej „úloha, ktorú [EDĽP] zveruje tomuto súdu, nespočíva v rozhodovaní o tom, či boli svedecké výpovede správne pripustené ako dôkazy [toto posúdenie prináleží vnútroštátnym súdom], ale v zisťovaní, či konanie posudzované ako celok, vrátane spôsobu predloženia dôkazov, bolo spravodlivé“ (pozri rozsudok ESĽP, 10. februára 2005, Graviano v. Taliansko, CE:ECHR:2005:0210JUD001007502, § 36 a citovanú judikatúru).

34 Pozri bod 66 vyššie.

87. V tejto súvislosti z rozsudku z 21. decembra 2011, X [35], vyplýva, že v rámci talianskeho právneho systému a s výhradou možných legislatívnych zmien prijatých po vydaní tohto rozsudku je ochrana obete trestného činu zabezpečená rôznymi ustanoveniami Trestného poriadku, ktoré v prípade, ak je to vzhľadom na ochranu osôb potrebné alebo vhodné, stanovujú najmä vylúčenie verejnosti a možnosť uplatniť rôzne postupy stanovené v článku 398 ods. 5a tohto Trestného poriadku. [36]

88. Taktiež je potrebné pripomenúť, že smernica 2012/29 stanovuje minimálne pravidlá. To znamená, ako to normotvorca Únie výslovne uvádza v odôvodnení 11 tejto smernice, že „členské štáty môžu rozšíriť práva stanovené v [uvedenej] smernici s cieľom poskytnúť [obeti] vyššiu úroveň ochrany“.

89. Nijaké ustanovenie smernice 2012/29 teda nebráni tomu, aby členský štát prijal prísnejšie ochranné opatrenia týkajúce sa výsluchu svedkov v priebehu trestného konania, avšak pod podmienkou, že tieto opatrenia nemajú nepriaznivý vplyv na spravodlivosť konania v zmysle článku 47 druhého odseku Charty ani neporušujú právo obvinenej osoby na obhajobu v zmysle článku 48 ods. 2 Charty.

90. Hoci Súdny dvor ešte nemal príležitosť rozhodovať o zásadách upravujúcich dodržiavanie uvedených ustanovení, a najmä o pravidlách týkajúcich sa výsluchu svedkov v trestnom konaní, Európsky súd pre ľudské práva naopak rozhodoval o mnohých sporoch, ktorých zásady je potrebné zhrnúť.

91. Ako totiž vyplýva z vysvetliviek k Charte [37], právo na spravodlivý proces zaručené v článku 47 druhom odseku Charty a právo na obhajobu zakotvené v článku 48 ods. 2 Charty zodpovedajú článku 6 ods. 1 a 3 EDĽP. Podľa článku 52 ods. 3 Charty je pritom význam a rozsah týchto práv rovnaký ako ten, ktorý im priznáva EDĽP.

2. Judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva týkajúca sa výsluchu obete v rámci trestného konania

92. Článok 6 ods. 1 EDĽP zakotvuje právo na spravodlivé súdne konanie. Toto právo zahŕňa osobitne na základe odseku 3 písm. d) tohto článku aj právo každého obvineného „vypočúvať alebo dať vypočúvať svedkov proti sebe…“.

93. Európsky súd pre ľudské práva na základe týchto ustanovení zisťuje, či trestné konanie posudzované ako celok, a najmä spôsob predloženia dôkazov, bolo spravodlivé. [38] Tento súd v rámci svojho preskúmania zohľadňuje povahu otázok, o ktorých má rozhodnúť, ako aj vnútroštátny právny systém a predovšetkým osobitosti konania, povahu a rozsah právomocí vnútroštátnych súdov. V trestných veciach zastáva názor, že spravidla musí existovať súd prvého stupňa, ktorý v celom rozsahu spĺňa požiadavky článku 6 EDĽP a pred ktorým môže obvinená osoba oprávnene požadovať vypočutie svedeckých výpovedí proti nej. [39]

94. Podľa Európskeho súdu pre ľudské práva dodržiavanie článku 6 ods. 1 a 3 EDĽP predpokladá, že predtým, než je možné vyhlásiť obvineného za vinného, musia byť všetky dôkazy proti nemu predložené pred ním na verejnom pojednávaní na účely ich kontradiktórneho prejednania. [40] Spravodlivé súdne konanie tak v zásade vyžaduje, aby osoby zodpovedné za rozhodnutie o vine alebo

35 C-507/10, EU:C:2011:873.

36 Pozri bod 40 tohto rozsudku.

37 Ú. v. EÚ C 303, 2007, s. 17.

38 Pozri rozsudok ESĽP, 10. februára 2005, Graviano v. Taliansko (CE:ECHR:2005:0210JUD001007502, § 36).

39 Rozsudok ESĽP, 23. novembra 2006, Jussila v. Fínsko (CE:ECHR:2006:1123JUD007305301, § 40 a citovaná judikatúra).

40 Pozri rozsudky ESĽP, 5. decembra 2002, Craxi v. Taliansko (CE:ECHR:2002:1205JUD003489697, § 85 a citovaná judikatúra.), ako aj zo 14. júna 2005, Mayali v. Francúzsko (CE:ECHR:2005:0614JUD006911601, § 31).

nevine vypočuli svedkov osobne.[41] Obžalovanému sa tým musí umožniť konfrontovať sa so svedkom svedčiacim proti nemu a spochybniť jeho svedeckú výpoveď za prítomnosti sudcu, ktorý musí v konečnom dôsledku vydať svoje rozhodnutie. Ide tu o vyjadrenie zásady bezprostrednosti. Podľa tohto súdu je táto zásada dôležitou zárukou trestného konania, keďže umožňuje súdu, ktorý má rozhodnúť, posúdiť vierohodnosť a spoľahlivosť usvedčujúcich vyhlásení a tým aj dôvodnosť obvinení, čo môže mať pre obžalovaného rozhodujúce dôsledky.[42] Tento súd uvádza, že tu ide o komplexnú úlohu, ktorá vyžaduje, aby súd vykonal priame posúdenie dôkazov,[43] a nemožno ju splniť iba jednoduchým prečítaním zápisníc z výpovedí.[44]

95. Za týchto okolností Európsky súd pre ľudské práva zastáva názor, že zásada bezprostrednosti vyžaduje, aby rozhodnutie vydali sudcovia, ktorí rozhodovali počas celého konania a zúčastnili sa na predložení všetkých dôkazov. V dôsledku toho podľa tohto súdu „zmena zloženia súdu po výsluchu *rozhodujúceho* svedka vedie obvykle k novému výsluchu tohto svedka“[45].

96. Uvedený súd však pripúšťa výnimky zo zásady bezprostrednosti pod podmienkou, že opatrenia prijaté súdom konajúcim vo veci samej umožňujú zaručiť celkovú spravodlivosť trestného konania a dodržiavanie práv zaručených v článku 6 EDĽP.[46]

97. Po prvé Európsky súd pre ľudské práva sa domnieva, že vzhľadom na administratívne alebo procesné dôvody, ktoré niekedy znemožňujú trvalú účasť sudcu na danej veci, zásada bezprostrednosti nebráni zmene v zostavení rozhodovacieho zloženia v priebehu trestného konania, pokiaľ mal obžalovaný „primeranú a dostatočnú“ možnosť spochybniť svedecké výpovede proti nemu a vypočuť dotknutých svedkov buď v čase výpovede, alebo v neskoršom štádiu.[47]

98. S cieľom vykonať toto preskúmanie tento súd skúma, či výsluch svedka odhalil pochybnosti, pokiaľ ide o jeho dôveryhodnosť, pričom v takom prípade nie je použitie svedeckých výpovedí dostatočné na zabezpečenie dodržania článku 6 EDĽP, alebo či tento výsluch môže predstavovať rozhodujúci dôkaz na účely rozhodnutia súdu o dotknutej osobe, pričom v takom prípade sa súd domnieva, že je potrebné zopakovať tento výsluch.

99. Ak sa preukáže, že odsúdenie je založené iba alebo v rozhodujúcej miere na výpovediach svedkov, ktorých obvinený nemal možnosť vypočuť alebo ich nechať vypočuť vo fáze vyšetrovania ani počas hlavného pojednávania, uvedený súd považuje túto výnimku zo zásady bezprostrednosti za nezlučiteľnú so zárukami poskytnutými článkom 6 EDĽP.

100. Vo veci, v ktorej bol vydaný rozsudok z 2. decembra 2014, Cutean v. Rumunsko[48], tak Európsky súd pre ľudské práva dospel k záveru, že došlo k porušeniu článku 6 ods. 1 a 3 EDĽP v rozsahu, v akom použitie zápisníc z výpovedí svedkov nevykompenzovalo nedostatok bezprostrednosti konania. Tento súd totiž napriek objektívnym procesným dôvodov odôvodňujúcim predloženie veci novému

41 Pozri rozsudky ESĽP, 29. júna 2017, Lorefice v. Taliansko (CE:ECHR:2017:0629JUD006344613, § 43 citovaná judikatúra); 10. októbra 2017, Daştan v. Turecko (CE:ECHR:2017:1010JUD003727208, § 33 a citovaná judikatúra), ako aj z 9. januára 2018, Ghincea v. Rumunsko (CE:ECHR:2018:0109JUD003667606, § 40 a citovaná judikatúra).

42 Pozri rozsudky ESĽP, 10. februára 2005, Graviano v. Taliansko (CE:ECHR:2005:0210JUD001007502, § 38 a citovaná judikatúra), ako aj z 5. marca 2013, Manolachi v. Rumunsko (CE:ECHR:2013:0305JUD003660504, § 48 a 49).

43 Pozri rozsudok ESĽP, 29. júna 2017, Lorefice v. Taliansko (CE:ECHR:2017:0629JUD006344613, § 36 a citovaná judikatúra).

44 Pozri rozsudky ESĽP, 29. júna 2017, Lorefice v. Taliansko (CE:ECHR:2017:0629JUD006344613, § 43 a citovaná judikatúra), ako aj z 9. januára 2018, Ghincea v. Rumunsko (CE:ECHR:2018:0109JUD003667606, § 40 a citovaná judikatúra).

45 Rozsudok ESĽP, 10. februára 2005, Graviano v. Taliansko (CE:ECHR:2005:0210JUD001007502, § 38), kurzívou zvýraznil generálny advokát.

46 Rozsudok ESĽP, 19. decembra 2013, Rosin v. Estónsko (CE:ECHR:2013:1219JUD002654008, § 59 a 62, ako aj citovaná judikatúra).

47 Rozsudok ESĽP, 10. februára 2005, Graviano v. Taliansko (CE:ECHR:2005:0210JUD001007502, § 37).

48 CE:ECHR:2014:1202JUD005315012. Európsky súd pre ľudské práva mal v tejto veci rozhodnúť o spravodlivosti trestného konania začatého proti žalobcovi, v ktorom došlo k zmene pôvodného senátu povereného preskúmaním jeho veci v prvostupňovom konaní, a ani jeden zo sudcov senátu, ktorí ho neskôr odsúdili, priamo nevypočul žalobcu ani svedkov, pričom k náprave nedošlo ani v odvolacom konaní.

rozhodovaciemu zloženiu konštatoval, že v novom rozhodovacom zložení nebol ani jeden z členov pôvodného senátu, pred ktorým boli vypočutí žalobca a svedkovia, že dôveryhodnosť svedkov bola výslovne spochybnená žalobcom a výpovede svedkov predstavujú rozhodujúce dôkazy na účely odsúdenia žalobcu. [49]

101. Európsky súd pre ľudské práva dospel k rovnakému záveru aj vo veci, v ktorej bol vydaný rozsudok zo 7. marca 2017, Cerovšek a Božičnik v. Slovinsko [50]. Aj v tejto veci mal rozhodnúť o spravodlivosti trestného konania začatého proti žalobcom, v ktorom sudkyňa rozhodujúca ako samosudkyňa po prijatí rozhodnutia a uznaní žalobcov za vinných z krádeže, avšak ešte pred odôvodnením svojho odsudzujúceho rozsudku odišla do dôchodku a písomný rozsudok bol teda vydaný až o tri roky neskôr dvomi sudcami, ktorí sa nezúčastnili na konaní, na základe písomností v spise. Odsúdenie žalobcov bolo potvrdené v odvolacom konaní bez toho, aby bol znova vypočutý ktorýkoľvek svedok.

102. Aj v tejto veci Európsky súd pre ľudské práva dospel k záveru, že došlo k porušeniu článku 6 ods. 1 a 3 EDĽP v rozsahu, v akom v súlade so zásadou bezprostrednosti v trestnom konaní pozorovanie správania svedkov a žalobcov zo strany sudkyne, ako aj jej posúdenie ich dôveryhodnosti malo zohrávať dôležitú, ak nie dokonca rozhodujúcu úlohu pri zisťovaní skutkového stavu, na ktorom sudkyňa založila svoj odsudzujúci rozsudok. Pokiaľ ide o dôvody, ktoré odôvodnili zmenu v zostavení rozhodovacieho zloženia, tento súd poznamenal, že odchod sudkyne poverenej touto vecou do dôchodku nemožno považovať za výnimočnú okolnosť, ktorá by odôvodňovala odklon od bežného vnútorného postupu, keďže sudkyňa musí nutne poznať dátum svojho odchodu do dôchodku vopred. Uvedený súd sa tak domnieval, že príslušné vnútroštátne orgány preto mohli prijať opatrenia smerujúce buď k tomu, aby táto sudkyňa sama dokončila konanie v dotknutej veci, alebo aby iný sudca vstúpil do konania skôr. V každom prípade Európsky súd pre ľudské práva rozhodol, že jediným spôsobom kompenzácie neschopnosti sudcu predložiť dôvody odôvodňujúce odsúdenie žalobcov by bolo nariadenie nového súdneho konania, napríklad tým, že by odvolací súd vrátil vec prvostupňovému súdu na účely nariadenia nového pojednávania.

103. Naopak, vo veci, v ktorej bol vyhlásený rozsudok z 10. februára 2005, Graviano v. Taliansko [51], Európsky súd pre ľudské práva dospel k záveru, že zamietnutie návrhov obvineného na nariadenie nového výsluchu svedkov neporušilo jeho právo na obhajobu do tej miery, že by došlo k porušeniu článku 6 ods. 1 a ods. 3 písm. d) EDĽP. V danej veci bol tento súd vyzvaný, aby posúdil, či trestné konanie vedené proti žalobcovi za vraždu a príslušnosť k organizácii typu mafia bolo spravodlivé v zmysle týchto ustanovení z dôvodu nahradenia jedného z ôsmich sudcov, z ktorých sa skladal senát porotného súdu, a zamietnutia jeho návrhov na nariadenie nového predvolania svedkov, medzi ktorými boli najmä informátori z radov mafie.

104. Uvedený súd v rámci svojho preskúmania uviedol po prvé, že odsúdenie žalobcu bolo založené na tvrdeniach viacerých svedkov, po druhé, že zmena jedného z ôsmich sudcov rozhodovacieho zloženia nezbavila žalobcu jeho práva na vypočutie dotknutých svedkov, keďže tí boli vypočutí na verejnom hlavnom pojednávaní v prítomnosti žalobcu a jeho advokáta, ktorí mali možnosť klásť im otázky, ktoré považovali užitočné na obhajobu, po tretie, že žalobca neuviedol, v akom zmysle by zopakovanie výsluchov mohlo priniesť nové a relevantné skutočnosti, a napokon po štvrté, že ostatní siedmi sudcovia sa mohli zúčastniť na predložení všetkých dôkazov. Za týchto okolností sa Európsky súd pre ľudské práva domnieval, že skutočnosť, že náhradný sudca mal možnosť prečítať si zápisnice z pojednávaní, na ktorých sa dotknutí svedkovia podrobili výsluchom, kompenzovala jeho neprítomnosť na týchto pojednávaniach. [52]

49 § 60 až 73 tohto rozsudku.

50 CE:ECHR:2017:0307JUD006893912 (§ 37 až 48).

51 CE:ECHR:2005:0210JUD001007502.

52 Pozri rozsudok ESĽP, 10. februára 2005, Graviano v. Taliansko (CE:ECHR:2005:0210JUD001007502, § 39).

105. Po druhé Európsky súd pre ľudské práva pripúšťa výnimky zo zásady bezprostrednosti, pokiaľ sa obeť z dôvodu jej zraniteľnosti osobne nezúčastnila konania a rozhodovacie zloženie tak vychádza z dôkazov, ktorými sú zápisnice z jej skorších výpovedí.

106. Tento súd tak zváži protichodné záujmy obhajoby, obete, svedkov a verejný záujem na zabezpečení riadneho výkonu spravodlivosti [53] a v rámci tohto procesu venuje pozornosť nielen potrebnému dodržaniu práva na obhajobu, ale aj dodržaniu práv obetí a svedkov. [54]

107. S cieľom uistiť sa, že obžalovanému bola poskytnutá „primeraná a dostatočná“ príležitosť spochybniť svedecké výpovede proti nemu a vypočuť dotknutých svedkov, [55] Európsky súd pre ľudské práva analyzuje tri kritériá. [56]

108. Po prvé skúma, či existuje závažný a dostatočný dôvod odôvodňujúci nenariadenie výsluchu svedka, akým je úmrtie svedka, [57] jeho zdravotný stav, jeho osobitná zraniteľnosť alebo tiež jeho obavy. [58]

109. Po druhé skúma, či je výsluch svedka jediným alebo rozhodujúcim dôkazom, na ktorom sa zakladá odsúdenie obžalovaného. Ak súd rozhodne, že dôvody odôvodňujúce neúčasť svedka na konaní sú závažné, nič to nemení na skutočnosti, že sa môžu ukázať ako nedostatočné z hľadiska možnej dôležitosti a rozhodujúcej povahy výsluchu svedka pre určenie viny obžalovaného, ako aj z hľadiska záujmu tohto obžalovaného. [59]

110. Vo veci, v ktorej bol vydaný rozsudok z 18. júla 2013, Vronchenko v. Estónsko [60], tak Európsky súd pre ľudské práva rozhodol, že hoci rozhodovacie zloženie konalo v najlepšom záujme dieťaťa, keď upustilo od jeho výsluchu na verejnom pojednávaní, a odvysielanie videozáznamu z jeho výsluchu na pojednávaní umožnilo sudcom aj obhajobe pozorovať správanie a posúdiť dôveryhodnosť obete, tieto opatrenia boli s prihliadnutím na dôležitosť tejto svedeckej výpovede nedostatočné na zaistenie dodržania práva na obhajobu. [61]

111. A napokon po tretie tento súd skúma, či existujú dostatočné kompenzačné prvky a predovšetkým pevné procesné záruky, ktoré umožňujú vyvážiť ťažkosti spôsobené obhajobe v dôsledku pripustenia dôkazov vo forme výpovedí neprítomného svedka.

112. V tejto súvislosti Európsky súd pre ľudské práva skúma najmä to, či boli na účely podpory výpovede svedka predložené aj iné dôkazy, ako sú napríklad znalecké posudky týkajúce sa dôveryhodnosti obete. Skúma tiež, či mala obhajoba možnosť vypočuť svedkov v štádiu vyšetrovania a či odvysielanie videozáznamu z výpovede svedka na pojednávaní môže umožniť súdu, prokuratúre

53 Pozri rozsudok ESĽP, 15. decembra 2011, Al-Khawaja a Tahery v. Spojené kráľovstvo (ECLI:CE:ECHR:2011:1215JUD002676605, § 146).

54 Pozri rozsudky ESĽP, 15. decembra 2011, Al-Khawaja a Tahery v. Spojené kráľovstvo (ECLI:CE:ECHR:2011:1215JUD002676605, § 120 a nasl.), ako aj 15. decembra 2015, Schatschaschwili v. Nemecko (CE:ECHR:2015:1215JUD000915410, § 101 a citovaná judikatúra).

55 Rozsudok ESĽP, 10. februára 2005, Graviano v. Taliansko (CE:ECHR:2005:0210JUD001007502, § 37).

56 Pozri rozsudok ESĽP, 15. decembra 2015, Schatschaschwili v. Nemecko (CE:ECHR:2015:1215JUD000915410, § 107 a citovaná judikatúra)

57 Pozri rozsudok ESĽP, 8. júna 2006, Bonev v. Bulharsko (CE:ECHR:2006:0608JUD006001800, § 44).

58 Pozri rozsudok ESĽP, 15. decembra 2011, Al-Khawaja a Tahery v. Spojené kráľovstvo (CE:ECHR:2011:1215JUD002676605, § 121 a 122).

59 Pozri v tejto súvislosti rozsudky ESĽP, 5. júla 2011, Dan v. Moldavsko (CE:ECHR:2011:0705JUD000899907, § 31); 15. decembra 2011, Al-Khawaja a Tahery v. Spojené kráľovstvo (CE:ECHR:2011:1215JUD002676605, § 126 a nasl.), ako aj 29. júna 2017, Lorefice v. Taliansko (CE:ECHR:2017:0629JUD006344613, § 41).

60 CE:ECHR:2013:0718JUD005963209. Rozsudok týkajúci sa neprítomnosti maloletej obete sexuálneho trestného činu na konaní na účely ochrany blaha dieťaťa. Pozri tiež rozsudok ESĽP z 19. decembra 2013, Rosin v. Estónsko (CE:ECHR:2013:1219JUD002654008, § 57 a 60).

61 § 65 tohto rozsudku. V rozsudku z 15. decembra 2011, Al-Khawaja a Tahery v. Spojené kráľovstvo (CE:ECHR:2011:1215JUD002676605), už Európsky súd pre ľudské práva uviedol, že „s prihliadnutím na rozsah, v akom neprítomnosť svedka poškodzuje právo na obhajobu,... predtým, než súd oslobodí svedka od povinnosti dostaviť sa na pojednávanie z dôvodu, že tento má obavy zo svojej prítomnosti na súde, musí považovať za preukázané, že všetky ostatné možnosti, ako napríklad anonymita svedka alebo iné osobitné opatrenia, sú neprimerané alebo nevykonateľné“.

a obhajobe pozorovať správanie svedka a vytvoriť si vlastný názor na jeho dôveryhodnosť. Okrem toho berie do úvahy spôsob, akým sudcovia konajúci vo veci samej pristúpili k preskúmaniu výpovedí neprítomného svedka, a dôvody, pre ktoré ich považovali za spoľahlivé s ohľadom na súčasné posúdenie ostatných dostupných dôkazov. [62]

113. Toto preskúmanie judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva poskytuje nasledujúce spresnenia.

114. Konštatujem, že tento súd vychádza zo zásady, že výsluch obete, ktorá sa zúčastňuje na trestnom konaní ako svedok, pred rozhodovacím zložením, ktorý má rozhodnúť vo veci, je pravidlom. Túto zásadu obhajuje aj normotvorca Únie v rámci smernice 2012/29, keďže s výnimkou ustanovení týkajúcich sa detských obetí nijaké z jej ustanovení neoslobodzuje dokonca ani tú najzraniteľnejšiu obeť od povinnosti podrobiť sa výsluchu počas trestného konania, ani neobmedzuje počet výsluchov.

115. Európsky súd pre ľudské práva však pripúšťa výnimky z tejto zásady, pričom v každom jednotlivom prípade posudzuje celkovú spravodlivosť konania. V tejto súvislosti prihliada na zraniteľnosť obete, ale aj na jej úlohu a význam jej svedeckej výpovede v rámci trestného konania. Tieto okolnosti musia členské štáty tiež brať do úvahy pri vykonávaní smernice 2012/29. Hoci sa môže zdať, že ESĽP poskytuje obeti vyšší stupeň ochrany, keď pripúšťa, že obeť mohla byť oprávnene oslobodená od povinnosti dostaviť sa na verejné pojednávanie, pripomínam, že smernica 2012/29 stanovuje iba minimálne pravidlá. Nebráni teda tomu, aby členské štáty rozšírili práva v nej stanovené s cieľom poskytnúť vyššiu úroveň ochrany osobitne zraniteľným obetiam tým, že napríklad povolia použitie dôkazov vo forme zápisníc z ich výpovedí.

116. Vzhľadom na judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva musí teda prijatiu takéhoto opatrenia predchádzať vyváženie všetkých dotknutých záujmov. V tomto kontexte by členské štáty mali predovšetkým preskúmať, či výsluch obete môže mať rozhodujúcu povahu na účely odsúdenia obžalovaného alebo či môže odhaliť pochybnosti o jej dôveryhodnosti, a zabezpečiť prostredníctvom pevných procesných záruk, aby vykonávanie dôkazov v rámci trestného konania nemalo nepriaznivý vplyv na spravodlivosť konania v zmysle článku 47 druhého odseku Charty ani neporušovalo právo na obhajobu v zmysle článku 48 ods. 2 Charty.

117. Vzhľadom na všetky tieto úvahy navrhujem, aby Súdny dvor rozhodol, že článok 18 smernice 2012/29 nebráni vnútroštátnej právnej úprave, ktorá v právnom systéme, o aký ide vo veci samej, stanovuje v prípade zmeny rozhodovacieho zloženia v prvostupňovom konaní, pred ktorým bola obeť vypočutá ako svedok, procesný režim, podľa ktorého obžalovaný môže namietať proti prečítaniu zápisníc z výsluchu obete a požadovať tak zopakovanie tohto výsluchu, najmä ak je obeť rozhodujúcim svedkom, ktorého svedecká výpoveď môže určiť vinu alebo nevinu obžalovaného.

118. Okrem toho sa domnievam, že ak obžalovaný požaduje na základe tejto vnútroštátnej právnej úpravy nový výsluch obete, príslušné vnútroštátne orgány sú v súlade s článkom 22 smernice 2012/29 povinné vykonať individuálne posúdenie s cieľom určiť osobitné potreby tejto obete a prípadne aj rozsah, v akom by sa na ňu mohli vzťahovať osobitné ochranné opatrenia ustanovené v článkoch 23 a 24 tejto smernice. V tejto súvislosti sa domnievam, že prináleží vnútroštátnym súdom, aby sa ubezpečili, že tieto opatrenia nemajú nepriaznivý vplyv na spravodlivosť konania v zmysle článku 47 druhého odseku Charty ani neporušujú na právo na obhajobu v zmysle článku 48 ods. 2 Charty.

119. Napokon tiež vyzývam Súdny dvor, aby spresnil, že smernica 2012/29 nebráni tomu, aby členský štát prijal prísnejšie ochranné opatrenia, pokiaľ ide o výsluch obetí počas trestného konania, avšak pod podmienkou, že tieto opatrenia neporušujú uvedené základné práva.

62 Pozri rozsudok ESĽP, 15. decembra 2015, Schatschaschwili v. Nemecko (CE:ECHR:2015:1215JUD000915410, § 125 a nasl.).

B. Rozsah práva na rozhodnutie o náhrade škody obeti v primeranej lehote

120. Podľa článku 16 smernice 2012/29 členské štáty zabezpečia, aby mala obeť trestného činu právo získať v primeranej lehote rozhodnutie o náhrade jej škody v rámci trestného konania alebo v rámci iného súdneho konania.

121. Vzhľadom na znenie tohto ustanovenia Tribunale di Bari (súd v Bari) vo svojom rozhodnutí vnútroštátneho súdu tvrdí, že obžalovaný by mohol využiť dotknutú vnútroštátnu právnu úpravu s cieľom spôsobiť prieťahy v konaní a úplne tak zamedziť náhrade škody v primeranej lehote, ako vyžaduje článok 16 smernice 2012/29. Vnútroštátny súd dokonca uvádza názor, že takéto konanie by sa mohlo stať systematické a vzhľadom na predĺženie lehôt by viedlo k riziku premlčania konania.

122. Toto tvrdenie nepovažujem za presvedčivé.

123. Na základe článku 47 druhého odseku Charty každý má v skutočnosti právo, aby jeho záležitosť bola prejednaná v primeranej lehote. Ako som uviedol, podľa článku 52 ods. 3 Charty je význam a rozsah tohto práva rovnaký ako ten, ktorý im priznáva článok 6 ods. 1 EDĽP.

124. Z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva vyplýva, že dodržiavanie článku 6 ods. 1 EDĽP v zásade vyžaduje, aby všetky fázy trestnoprávneho alebo občianskoprávneho súdneho konania boli ukončené v primeranej lehote, čo zahŕňa aj všetky fázy nasledujúce po rozhodnutí vo veci samej,[63] ako sú konanie o trovách konania alebo účinné vymáhanie pohľadávky.

125. Aj keď vnútroštátne súdy môžu prihliadať na požiadavky efektivity a hospodárnosti, keď napríklad rozhodnú, že systematické organizovanie pojednávaní môže byť prekážkou potrebnej osobitnej náležitej starostlivosti a brániť dodržaniu primeranej lehoty,[64] tento súd napriek tomu pripomína, že rýchlosť konania je len jedným z prvkov všeobecnejšej zásady riadneho výkonu spravodlivosti[65] a že „cieľom článku 6 ods. 1 [EDĽP] je predovšetkým chrániť záujmy obhajoby a riadneho výkonu spravodlivosti“[66].

126. V rámci konania vo veci samej teda požiadavka rozhodnutia o náhrade škody obeti v primeranej lehote nemôže mať vplyv na rozsah zásad ústnosti konania a priamej a bezprostrednej znalosti veci súdom nevyhnutnej na to, aby si mohol vytvoriť vlastný názor.

127. Prístup, ktorý zaujal normotvorca Únie, je v úplnom súlade so zásadami zakotvenými Európskym súdom pre ľudské práva. Ako už bolo uvedené, z odôvodnení 12 a 66 smernice 2012/29 vyplýva, že právami ustanovenými v tejto smernici, medzi ktoré patrí právo na rozhodnutie o náhrade škody v primeranej lehote, nie je dotknuté dodržiavanie procesných práv páchateľa trestného činu, a najmä jeho práva na obhajobu a práva na spravodlivé súdne konanie.[67]

128. V dôsledku toho právo, ktoré článok 16 smernice 2012/29 priznáva obeti, nemôže mať vplyv na skutočný výkon procesných práv priznaných obžalovanému, osobitne v situácii, o akú ide v prejednávanej veci, keď došlo k zmene v zostavení rozhodovacieho zloženia, pred ktorým bola obeť vypočutá, z dôvodu zmeny jedného zo sudcov, inými slovami z dôvodu, že v priebehu súdneho konania nastala okolnosť, ktorú nemožno pripísať obžalovanému. V takej situácii nemožno požadovať, aby sa obžalovaný vzdal skutočného uplatňovania svojich procesných práv z dôvodu, že je potrebné urýchliť výkon spravodlivosti s cieľom rozhodnúť v primeranej lehote o náhrade škody obeti.

63 Rozsudky ESĽP, 23. septembra 1997, Robins v. Spojené kráľovstvo (CE:ECHR:1997:0923JUD002241093, § 28), a 21. apríla 1998, Estima Jorge v. Portugalsko (CE:ECHR:1998:0421JUD002455094, § 45).

64 Rozsudok ESĽP, 23. novembra 2006, Jussila v. Fínsko (CE:ECHR:2006:1123JUD007305301, § 42).

65 Rozsudok ESĽP, 12. októbra 1992, Boddaert v. Belgicko (CE:ECHR:1992:1012JUD001291987, § 39).

66 Rozsudok ESĽP, 21. novembra 1995, Acquaviva v. Francúzsko (CE:ECHR:1995:1121JUD001924891, § 66).

67 Pozri bod 72 vyššie.

129. V prejednávanej veci vnútroštátny súd uvádza názor, že odmietnutie zo strany obžalovaného použiť zápisnice z výsluchu môže predstavovať úmyselnú obštrukciu v riadnom priebehu trestného konania. Toto riziko nie je samozrejme vylúčené. Treba však uviesť, že medzi prvým pojednávaním, 14. apríla 2015, na ktorom bola obeť po prvýkrát vypočutá, a druhým pojednávaním, 21. februára 2017, na ktorom obhajoba podala návrh na zopakovanie jej výsluchu v nadväznosti na zmenu zloženia vnútroštátneho súdu, uplynuli takmer dva roky. Nie je teda vylúčené, že vzhľadom na čas, ktorý uplynul medzi obomi pojednávaniami, sa z mysle dvoch sudcov, pred ktorými sa konal prvý výsluch, mohli povytrácať spomienky. Vzhľadom na tieto okolnosti a tiež s ohľadom na skutočnosť, že došlo k nahradeniu jedného z troch sudcov vnútroštátneho súdu, sa domnievam, že vnútroštátny súd je predovšetkým povinný zaručiť zásadu bezprostrednosti tak z jej časového, ako aj priestorového hľadiska a zaistiť dodržanie procesných práv obžalovaného tým, že mu umožní, aby v súlade so zásadou kontradiktórnosti a za prítomnosti všetkých členov rozhodovacieho zloženia rozhodujúceho vo veci spochybnil výpovede, na ktorých sa môže zakladať jeho odsúdenie.

130. Vzhľadom na tieto skutočnosti navrhujem, aby Súdny dvor rozhodol, že článok 16 smernice 2012/29 nebráni vnútroštátnej právnej úprave, ktorá v právnom systéme, o aký ide vo veci samej, stanovuje v prípade zmeny rozhodovacieho zloženia v prvostupňovom konaní, pred ktorým bola obeť vypočutá ako svedok, procesný režim, podľa ktorého obžalovaný môže namietať proti prečítaniu zápisníc z výsluchu obete a požadovať tak zopakovanie tohto výsluchu, najmä ak je obeť rozhodujúcim svedkom, ktorého svedecká výpoveď môže určiť vinu alebo nevinu obžalovaného.

VI. Návrh

131. Vzhľadom na všetky predchádzajúce úvahy navrhujem, aby Súdny dvor odpovedal na prejudiciálnu otázku, ktorú položil Tribunale di Bari (súd v Bari, Taliansko), takto:

1. Články 16 a 18 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ z 25. októbra 2012, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov a ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2001/220/SVV, sa majú vykladať v tom zmysle, že nebránia vnútroštátnej právnej úprave, ktorá v právnom systéme, o aký ide vo veci samej, stanovuje v prípade zmeny rozhodovacieho zloženia v prvostupňovom konaní, pred ktorým bola obeť vypočutá ako svedok, procesný režim, podľa ktorého obžalovaný môže namietať proti prečítaniu zápisníc z výsluchu obete a požadovať tak zopakovanie tohto výsluchu, najmä ak je obeť rozhodujúcim svedkom, ktorého svedecká výpoveď môže určiť vinu alebo nevinu obžalovaného.

   Ak obžalovaný požaduje na základe tejto vnútroštátnej právnej úpravy nový výsluch obete, príslušné vnútroštátne orgány sú v súlade s článkom 22 smernice 2012/29 povinné vykonať individuálne posúdenie s cieľom určiť osobitné potreby tejto obete a prípadne aj rozsah, v akom by sa na ňu mohli vzťahovať osobitné ochranné opatrenia ustanovené v článkoch 23 a 24 tejto smernice. Za týchto okolností prináleží vnútroštátnym súdom, aby sa ubezpečili, že uvedené opatrenia nemajú nepriaznivý vplyv na spravodlivosť konania v zmysle článku 47 druhého odseku Charty ani neporušujú na právo na obhajobu v zmysle článku 48 ods. 2 Charty.

2. Smernica 2012/29 nebráni tomu, aby členský štát prijal prísnejšie ochranné opatrenia, pokiaľ ide o výsluch obetí počas trestného konania, avšak pod podmienkou, že tieto opatrenia neporušujú uvedené základné práva.